

УДК 159.95

Б 29

Ольга САННИКОВА
Світлана БИКОВА

ПСИХОЛОГІЧНА ДІАГНОСТИКА СТІЙКОЇ СХИЛЬНОСТІ ДО РИЗИКУ: АПРОБАЦІЯ ОРИГІНАЛЬНОЇ МЕТОДИКИ

Стаття знайомить із досвідом дослідження якісних компонентів схильності до ризику, що розглядається нами як стійка властивість особистості та властивість індивідуальності. Запропоновано валідну методика для психодіагностики стійкої схильності особистості до ризику.

Ключові слова: психодіагностика, оригінальна методика, ризик, схильність до ризику, апробація, валідність.

Серед актуальної проблематики сучасної психолого-педагогічної науки одне з найважливіших місць посідає проблема емоційно-вольової готовності особистості прийняти виклики трансформаційного суспільства. Безперечно, це потребує концентрації базових, фундаментальних зусиль та часто межує з ризиком. Ризик (від фр. *risque* – “наражатися на небезпеку”) визначається як діяльність в умовах небезпеки, відсутності повної впевненості в успіху [6].

Відомо, що ситуація ризику викликає у більшості людей типову поведінку, спрямовану на її подолання. У роботах, наприклад, Ю. Козелецького, зовсім не виключається гіпотеза, давно сформульована Н. Коганом та М. Уоллахом (Kogan, Wallach), згідно з якою існує певний клас людей, які в ситуаціях, пов’язаних із ризиком, поведуться однаково. Як у детермінованих завданнях, так і в завданнях випадкового типу вони віддають перевагу *однаковому рівню ризику*. Таким людям властива *постійна* готовність до ризику, вони завжди обирають ризик [14].

© Саннікова Ольга, Бикова Світлана, 2008

До рис ризикованої особи належить екстремально виражена, некоригована потреба (прагнення) домінувати над іншими людьми. Крім того, відзначають, що таким людям властиві погане саморегулювання (панування емоційної сфери над раціональною), слабо виражене самозбереження (ослаблений інстинкт самозбереження); імпульсивність, наявність “заряду ризиковості”, ригідність, індивідуалістичність, гіперактивність, ініціативність, авантюрність намірів, комплекс уседозволеності, схильність до обману [4].

Такі психологічні особливості можуть охоплювати досить широкий діапазон характеристик особистості. Вони виявляються в різних якостях і різною мірою – від “ризикової сліпоті” суб’єкта до “ризикової проникливості”, від “ризикової нечутливості (тупості)” до “ризикової чутливості”. Отже, можна вважати, що ризикогенність деяких людей полягає в тому, що вони своїми діями, поведінкою, через які виявляються певні риси їх особистості, збільшують ризикогенність ситуації, а іноді і створюють її навіть у нейтральних з погляду ступеня невизначеності ситуаціях [9].

Однотипність поведінки цих людей у різних ситуаціях може вважатися аргументом, який свідчить на користь того, що вони володіють “спеціальною” межею індивідуальності (особи), – “ризик-рисою” (риса, стійка в часі, стабільна, а не викликаний ситуативним впливом стан), або *схильністю до ризику* [9].

Іншими словами, для таких людей функція переваги ризику є постійною, вона слабо піддається змінам (залежно від виду завдань із прийняття рішень). Саме це дає змогу розглядати схильність до ризику, ризикованість або ризик-рису як стійку властивість особистості, що є полікомпонентною за своєю структурою. Презентуючи таким способом схильність до ризику, ми спираємося на континуальний підхід до дослідження структури особистості [10].

У цьому контексті особистість розглядається як макросистема, що складається з різнорівневих підсистем зі специфічними характеристиками. Можна виділити такі рівні: 1) формально-динамічний; 2) змістово-особистісний; 3) соціально-імперативний. До першого рівня належить сукупність усіх

властивостей, що відображають динаміку перебігу психічних явищ та індивідні властивості конституційного характеру. Другий рівень включає власне особистісні властивості (поняття особистості у вузькому сенсі слова): спрямованість, потребово-мотиваційну сферу тощо. Третій рівень умовно названий соціально-імперативним (від лат. *imperativus* – “наказовий”, “безумовний”). Якщо два перші рівні співзвучні (і вербально, і за сенсом) уявленням про двоаспектність психічного (динамічне і змістове), то третій рівень включає той клас характеристик, які відображають і уявлення особистості про суспільство, мораль, норми, культуру, знання тощо, і саму мораль особистості. Третій рівень жорстко контролюється свідомістю [9].

Межі між рівнями умовні, переходи від одного до іншого утворюють певний помежовий простір, що об'єднує риси, які належать до двох сусідніх рівнів. Ці переходи мають специфічний зміст. Зона перетину формально-динамічного (перший рівень) і змістово-особистісного (другий) рівнів містить загальний для обох клас характеристик, які однозначно неможливо віднести тільки до одного з них. Тут виділяють якісні особливості психологічних складових темпераменту та особистості. Прикордонна зона між другим і третім рівнями подається як властивість, що належить до обох рівнів, забезпечує переживання, переробку інформації, знань, узагалі будь-яких цілеспрямованих дій зовнішнього світу (індивідуальний досвід, свідомість, самосвідомість). Названі рівні взаємопов'язані між собою і взаємопроникають один в одного. Саме це пояснює розвиток окремих психічних властивостей, які пронизують особистість від нижчих рівнів до вищих [9].

До таких властивостей можна віднести і ризикованість, або ризик-рису: вона може проявитися на всіх рівнях і на кожному з них має специфічний зміст. При цьому характеристики різних рівнів можуть своєрідно взаємодіяти між собою, доповнювати одна одну, утворюючи цілісну інтегральну властивість, що не зводиться лише до суми складових. Отже, ризикованість як ризик-рису (ризик-диспозиція) є системною інтегральною властивістю особистості.

На цьому етапі дослідження ми розглядаємо тільки формально-динамічний (темпераментальний) рівень ризик-риси

як властивості особистості, що включає, окрім однойменних формально-динамічних показників, і якісні. Оскільки ми вивчаємо якісні компоненти ризик-риси, то зупинимося на них докладніше.

В якісних характеристиках рис індивідуальності, зокрема схильності до ризику, виявляються основні види психічної активності людини (за В.Д. Небиліциним) – активність в емоційній, інтелектуальній і руховій сферах. Це є підставою для виділення емоційних, когнітивних, поведінкових (або дієвих) компонентів – якісних метапараметрів. Перевага якогось одного виду психічної активності відбивається у своєрідності аналізованої властивості (поєднання його якісних характеристик, їх кількісне вираження, ступінь домінування тощо) [11].

Підтвердження таким уявленням про якісну структуру схильності до ризику як стійкої властивості особистості, індивідуальності, можна знайти в деяких психологічних роботах. Так, Ж. Годфруа вважає, що схильність “включає афектну зміну”. При цьому автор має зважати на “смак до предмету або до завершення даної справи” [3, 264]. Схильність розуміється і як “одна з конкретних форм спрямованості індивіда, прояв потребово-мотиваційної сфери особистості, що виражається в емоційній перевазі тої або іншої діяльності, цінності і базується на його глибокій, стійкій потребі в ній” [6, 177]. Розглядаючи прийняття ризику як обрання мислячою особистістю певної позиції в тому, здійснювати чи не здійснювати вибір в умовах ризику, Т.В. Корнілова припускає, що існують “когнітивні репрезентації ризику в думці”. При цьому ризик подумки – це “передвісник ризику в дії” [7, 130]. Узагальнюючи ці відомості, ми отримуємо важливу інформацію: схильність до ризику як риса може виявлятися як у переживаннях людини, так і в її думках та діях (у поведінці).

Отже, до якісних параметрів (компонентів) схильності до ризику (ризик-риси) можна віднести:

– емоційний компонент, який характеризує афективні реакції, що виникають при переживанні ризику: насиченість, силу емоційних переживань, пов’язаних із ризиком. Високі значення показника свідчать про яскраву емоційну палітру

(різного знаку і модальності), що супроводжує схильність до ризику (ЕСР+). Низькі значення показника – про відсутність або слабкий прояв емоцій (ЕСР-);

– когнітивний компонент включає різноманітність думок, пов'язаних з ризиком: думки, міркування, роздуми тощо. Високі значення показника (ККР+) свідчать про наявність таких розумових характеристик схильної до ризику людини, за допомогою яких вона може розпізнавати ситуації ризику. Низькі значення показника (ККР-) вказують на відсутність або незначну вираженість таких характеристик людини;

– дієвий, або поведінковий компонент (ОКР) характеризує наявність ризикових дій, діяльності. Виражає прояви ризик-риси в емоціях, експресії, висловах, діях, ризиковій поведінці. Високі значення показника (ДКР+) свідчать про спостережувані дії (як у виразних рухах, міміці, жестах тощо, так і в поведінці), що проявляються зовні, наявність схильності до конкретно ризикових дій. Низькі значення показника (ДКР-) свідчать про відсутність схильності до ризикових дій;

– контрольно-регулятивний компонент ризик-риси (К-РКР) виявляється у ступені контролю над ризикованістю і реакцією оволодіння. Це прояв активності (не змісту), спрямованої на самоконтроль і регуляцію. Характеризується схильністю суб'єкта до оцінки і контролю власних “ризикових” переживань, думок, дій або вчинків. Високі значення показника (К-РКР+) свідчать про прагнення суб'єкта до оцінки і контролю власних “ризикових” переживань, думок, дій або вчинків. Низькі значення показника (К-РКР-) вказують на неспроможність контролю над схильністю до ризику (переживаннями, думками, діями тощо).

Такі уявлення про компонентний склад якісних показників схильності до ризику поставили нас перед необхідністю створення надійного інструментарію, за допомогою якого можна було б діагностувати експліційні й описані компоненти схильності до ризику як стійкої властивості індивідуальності. Уявлення про якісну структуру феномену схильності до ризику, є теоретичною основою для створення оригінального тест-опитувальника. На підставі опису параметрів розроблені шкали

тест-опитувальника. Кожен із параметрів є біполярним континуумом, на полюсах якого розташовуються край низькі і максимально високі значення показників.

Індивідуальні значення випробовуваного за кожним із параметрів домінування того чи іншого компонента (емоційного, когнітивного, поведінкового, регулятивного) в індивідуальній структурі схильності до ризику відображає її якісну своєрідність і виявляється в особливостях вибору індивідуальних стратегій і способів поведінки в різних ситуаціях [10].

Етапи розробки методики можна звести до таких пунктів:

1. Перший етап – теоретичний. Саме від цього етапу значною мірою залежить успішність розв'язання діагностичних завдань. Зміст цього етапу полягає в *концептуалізації* психологічного феномену (у нашому випадку – схильності до ризику), що вивчається, і створенні теоретичного конструкта методики, який презентує наші уявлення про структуру, компонентний склад показників та їх прояви (див. пункт 1).

З цією метою аналізувалися теоретичні уявлення про схильність до ризику; складалися концептуальні описи, здійснювався пошук визначень (використовувалася спеціальна література, психологічні словники, де наводяться визначення явища, що вивчається); аналізувалися близькі поняття (готовність до ризику, схильність, спрямованість тощо) для вивчення схильності до ризику як самостійного психічного феномену в системі властивостей особистості; здійснювався пошук інформації про компоненти, які відображають різні сторони, сфери прояву “ризик-риси”, що діагностується, тобто схильності до ризику.

На цьому ж етапі здійснювався пошук *емпіричних* підтверджень теоретично виділених компонентів. З цією метою була використана процедура аналізу словесних звітів – твори. Відомо, що в будь-якому розгорненому самоописі (самозвіті) можуть бути різною мірою презентовані певні характеристики особистості. За спрямованого (заданого) самозвіту інформація конкретизується. Зрозуміло, що основними вимогами до випробовуваних були достатній рівень рефлексії, щирість та уміння викладати матеріал. Саме тому для опису переживань,

думок, дій і контролю над ними в ситуації суб'єктивного ризику ми запросили групу професійних психологів (12 осіб). Випробовуваним пропонувалося пригадати, проаналізувати й описати все, що з ними відбувалося, коли вони перебували у стані, який вони суб'єктивно оцінювали як ризикований: що вони відчували, про що думали, як поводитися, як здійснювали контроль (або не здійснювали) і як намагалися оволодіти собою та справитися із ситуацією (якщо такі спроби були). Отримані результати обробляли за допомогою контент-аналізу: в кожному тексті за спеціально розробленими критеріями і схемою виявлялась інформація про структурні компоненти ризик-риси та їх змістове наповнення. Цей етап закінчувався розробкою системи показників схильності до ризику.

2. На другому етапі – на основі проведених теоретико-емпіричних досліджень здійснюється змістове наповнення відібраних характеристик – системи показників, які репрезентують феноменологічне поле діагностованої змінної. Для цього склалися докладні описи експлікованих формально-динамічних і якісних показників “ризик-риси”, підбиралися синоніми й антоніми (симіляри й опозити) характеристик, що діагностувалися, вибирались аналогічні назви конструйованої змінної в різних сферах проявів. Отже, симіляри й опозити утворили “хмари” значень навколо синоніма й антоніма ключових слів “схильність до ризику”.

Оскільки в нашому випадку діагностуються формально-динамічні та якісні показники ризик-риси (формально-динамічний рівень), то відповідно здійснювався й пошук її характеристик у просторі властивостей індивідуальності (темпераменту). При цьому властивості особи змістового порядку (особистісні властивості – за Б.Г.Ананьєвим; підструктура спрямованості – за К.К.Платоновим; властивості змістово-особистісного рівня континуально-ієрархійної структури особистості [10]) не розглядалися.

Цей етап закінчувався складанням тезаурусу характеристик проявів розробленої системи показників ризик-риси та їх інтерпретацією. Конкретно були складені тезауруси якісних показників схильності до ризику, об'єднані у відповідні

шкали, які характеризують емоційний, когнітивний, поведінковий і контрольно-регулятивний компоненти ризик-риси як властивості індивідуальності.

3. Завдання третього етапу полягало в конструюванні питань (стимульний матеріал) про прояви ризик-риси, відповідно до вибраних симілярів та опозитів зі створеного тезаурусу й описів їх характеристик. На цьому ж етапі роботи над методикою групі експертів (12 осіб) пропонувалось оцінити ступінь чіткості формулювання кожного питання, а також визначити змістову валідність тест-опитувальника. У результаті формулювання деяких питань було змінено, декілька питань вилучено з опитувальника або замінено іншими. Попередній варіант тест-опитувальника у стимульному матеріалі містив 48 питань.

На цьому етапі також формулювалася інструкція для випробовуваних, що повинна формувати позитивне налаштування на процедуру опитування; мотивувати до достовірних відповідей; описувати і роз'яснювати процедуру виконання завдань (відповідей на питання-стимули); гарантувати нерозголошення характеру відповідей і виражати подяку за якісну участь у досліді. На цьому ж етапі створювався бланк для відповідей на питання.

4. Четвертий етап полягав в емпіричній корекції стимульного матеріалу методики. Попередній варіант тест-опитувальника пропонувався випробовуваним (попередня вибірка стандартизації – 60 осіб) для відбору, заміни або вилучення питань, що не дають нормального розподілу відповідей. Процедура тестування стандартна. На цьому ж етапі розробляється “ключ” для обробки отриманих даних, а також бланковий “ключ” для полегшення цієї процедури.

5. П'ятий етап – перевірка конструктора тесту – кореляційний і факторний аналіз індикаторів (усіх відповідей на питання тесту) з метою підтвердження (або корекції) правильності їх згрупування для діагностики конкретних показників та уточнення ключів.

6. Останнім, у нашому випадку, **шостим етапом** роботи зі створення оригінальної методики було проведення процедури

апробації остаточного варіанту тест-опитувальника, тобто перевірка його надійності й валідності.

Факторний аналіз проводився на основі даних, отриманих у результаті емпіричного дослідження якісної структури схильності до ризику, що діагностується за допомогою набору індикаторів (питання – відповідь). Мета такої процедури, поперше, полягала в тому, щоб знайти декілька фундаментальних чинників, які пояснювали б велику частину дисперсії в групі оцінок за різними питаннями, застосованими у нашому дослідженні (всього 40). По-друге, потрібно було перевірити сформульовану нами гіпотезу щодо якісної структури схильності до ризику (ризик-риси).

Зазначимо, що найбільшою мірою критеріям оцінки факторної моделі відповідала *чотирьохфакторна модель*: усі чинники обраної моделі відносно пропорційні, більшість показників рівномірно розподілилися, тобто увійшли тільки до одного чинника з достатньою факторною вагою. Результати факторного аналізу в основному підтверджують наявність чотирьох якісних показників ризик-риси. Питання, як передбачалося, згрупувалися в чотири фактори, в яких найбільш значущими є індикатори, що характеризують чотири виділені нами раніше шкали-компоненти: емоційний, когнітивний, дієвий і контрольно-регулятивний. Водночас отриманий розподіл питань за чинниками допоміг скоординувати ключі до початкового тест-опитувальника. Отже, остаточний варіант тест-опитувальника у стимульному матеріалі містить 40 питань (по 10 на кожен показник). Методика включає письмову інструкцію; перелік питань (стимульний матеріал); розроблений бланк, на якому передбачено чотири варіанти відповідей на кожне питання; ключ для обробки даних. Обчислення індивідуальних оцінок полягає в підсумовуванні набраних балів за кожним із параметрів. Максимально висока оцінка за кожним показником складає 40 балів, мінімальна – 0 балів. Середня сума балів за всіма шкалами (за винятком шкали контрольно-регулятивної) утворює загальний показник схильності до ризику – композитну оцінку схильності до ризику (КоР).

Одним із завдань створення методики була перевірка її

остаточного варіанту на надійність і валідність. З цією метою ми використовували широковідомий у психодіагностиці метод розщеплювання, тобто ділення тесту навпіл, і метод паралельного тесту.

Суть першого методу (split-half) полягала у визначенні коефіцієнтів кореляцій між двома аналогічними частинами тесту, тобто між двома половинами кожної зі шкал, у тому числі і шкали загального показника схильності до ризику. У другому випадку здійснювався пошук коефіцієнтів кореляції між двома тестами, один із яких є новою оригінальною методикою, інший – надійною, валідною, перевіреною у практиці психодіагностики методикою. Як паралельні тести були обрані опитувальники А.Г. Шмельова та А.М.Шуберта [14], [8].

Отже, для визначення надійності й валідності створеної оригінальної методики ми перевіряли по-перше, надійність частин тесту з метою перевірки міри внутрішньої узгодженості змісту тесту; по-друге, тест-ретестову надійність (через 3 місяці) для перевірки стійкості результатів тесту в часі; по-третє, надійність паралельних форм з метою перевірки узгодженості відповідей випробовуваних на різні вибірки завдань [1], [2], [5], [13]. Як паралельні тести ми вибрали модифіковану методику Дембо-Рубінштейна “Розміщення себе на умовній шкалі”, психодіагностичну методику А.Г.Шмельова і методику А.М. Шуберта [14], [8].

Обчислення проводилися за допомогою комп’ютерної програми статистичної обробки SPSS 12.0. У таблиці 2 наведено коефіцієнти кореляції між *однойменними* показниками ризик-риси, отримані за допомогою різних методик, які переконують у надійності та валідності оригінального тесту. Таблиця 2 є результатом останньої стандартизації методики (2008 р.). До вибірки стандартизації були залучені студенти м. Одеси: Національного університету імені І.І. Мечникова; студенти і слухачі факультету післядипломної освіти “Психологія” педагогічного університету імені К.Д.Ушинського – усього 250 осіб.

Таблиця 2
Значення коефіцієнтів кореляції, отриманих при

**перевірки надійності й валідності тест-опитувальника
якісних показників схильності до ризику**

Шкали тест-опитувальника	Способи перевірки надійності й валідності тест-опитувальника				
	Надійність еквівалентних половин тесту (xI – xII) (n=250)	Тест-ретестова надійність (yI – yII) (n=140)	Надійність паралельних форм (n=250)		
			ШСс	ШУг	«Розміщення на шкалі»-ОКР
ЕКР	504**	510**	402**	435**	394**
ККР	564**	492**	453**	372**	329**
ОКР	602**	501**	420**	351**	455**
К-РКР	312**	420**	291**	281**	120
КоР	589**	502**	526**	466**	502**

Примітка: 1. Позначення xI – xII указує на значення кореляції між двома частинами однойменних показників тесту. 2. Позначення yI – yII указує на значення кореляції між результатами першого і повторного тестувань. 3. Нулі і коми опущені. 4. * - $\rho < 0,05$; ** - $\rho < 0,01$; 6. Скорочення: ЕКР – емоційний компонент схильності до ризику; ККР – когнітивний компонент схильності до ризику; ОКР – дієвий, поведінковий компонент схильності до ризику; К-РКР – контрольно-регулятивний компонент схильності до ризику; КоР – композитна оцінка схильності до ризику.

Загалом величина коефіцієнтів кореляції між більшістю однойменних показників ризик-риси дає змогу вважати оригінальну методику достатньо валідною та надійною. Для визначення тестових норм отримані бали переводяться у процентильні показники за нормативними таблицями. Значення процентилей допомагають визначити розміщення випробовуваного щодо нормативної групи і відображають вираженість вимірюваної якості індивідуальності відносно середньогрупової норми, отриманої на вибірці стандартизації. 3

урахуванням отриманих процентильних показників за кожною шкалою будується індивідуальний профіль схильності до ризику, за допомогою якого здійснюється якісна інтерпретація результатів.

Передбачається, що інформація про індивідуальну специфіку схильності до ризику (певне якісно-кількісне поєднання її показників) володіє самостійною цінністю і дає змогу розширити можливості психотерапевтичної дії. Використання створюваного інструментарію дає можливість вивчити не тільки типові тенденції проявів схильності до ризику, а й диференціювати індивідуальні характеристики ризик-риси для встановлення ефективного контролю над суб'єктивними чинниками ризику й невизначеності. Можливість дослідження якісних особливостей схильності до ризику або ризик-риси відображає новизну підходу до діагностики цього феномену як властивості особистості.

Література

1. Анастаси А., Урбина С. Психологическое тестирование. – СПб.: Питер, 2001. – 688 с.
2. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь-справочник по психодиагностике. – СПб.: Питер, 2000. – 517 с.
3. Годфруа Ж. Что такое психология: В 2-х т. Изд. 2-е, стереотипное. Т.1: Пер. с франц. – М.: Мир, 1996. – 496 с.
4. Жариков Е.С., Парамонов А.А. Риски в кадровой работе: Книга для руководителя и менеджера по персоналу. – М.: МЦФЭР, 2005. – 288 с.
5. Клайн П. Справочник по конструированию тестов. – К., 1993. – 283 с.
6. Конюхов Н.И. Словарь-справочник практического психолога. – Воронеж: Изд-во НПО "МОДЕК", 1966. – 224 с.
7. Корнилова Т.В. Психология риска и принятия решений: Учеб. пособ. для вузов. – М.: Аспект Пресс, 2003.
8. Райгородский Д.Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие. – Самара: Издательский Дом "Брахрах-М", 2002. – 672 с.
9. Санникова О.П. Эмоциональность в структуре личности. – Одесса: Хорс, 1995. – 334 с.
10. Санникова О.П. Феноменология личности. – Одесса: СМІЛ, 2003. – 256 с.

11. Санникова О.П. Формально-динамические и качественные метахарактеристики индивидуальности // Наука і освіта. – Одеса, 2007. – № 6 – 7. – С. 30 – 33.
12. Санникова О.П., Санников А.И., Быкова С.В. Риск и принятие решений. – Харьков: ТОВ (Алекс+), 2007. – 60 с.
13. Шевандрин Н.И. Психодиагностика, коррекция и развитие личности. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1998. – С. 134 – 139.
14. Шмелев А.Г. Психодиагностика личностных черт. – СПб.: Речь, 2002. – 480 с.
15. Kogan N., Wallach M. Risky-shift phenomenon in small decision groups: a test of the information-exchange hypothesis // Journal of Experimental Social Psychology, 1967. – V. 3. – P. 75 – 84.

Санникова Ольга, Быкова Светлана. Психологическая диагностика устойчивой склонности к риску: апробация оригинальной методики. Статья знакомит с опытом исследования качественных компонентов склонности к риску, который рассматривается как стойкое свойство личности, как свойство индивидуальности. Предложена валидная методика для психодиагностики стойкой склонности личности к риску.

Ключевые слова: психодиагностика, оригинальная методика, риск, склонность к риску, апробация, валидность.

Sannikova Olha, Bykova Svitlana. Psychological diagnostics of stable disposition to the risk: approbation of an original method. The article acquaints the reader with the experience research of high-quality components of disposition to the risk which is examined by us as a stable property of the personality, as the property of individuality. A valid method is offered for the psycho-diagnostics of the stable inclination of the personality to the risk.

Key words: psycho-diagnostics, original method, risk, disposition to the risk, approbation, valid.